O‘QUVCHILARDA IJODIY FIKRLASH KO‘NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH METODIKASI (6-SINF MISOLIDA)

Sharipova Shoxida Shoymardonovna
Xalqaro Nordik Universiteti 2-kurs magistranti
D.R.Mo’minova
p.f.f.d.(PhD), katta o‘qituvchi

Received: 08.10.2025
Revised: 09.10.2025
Accepted: 10.10.2025

Kalit so‘zlar:
ijodiy fikrlash, badiiy adabiyot, 6-sinf, o‘quvchilar, kreativlik, metodika, ta’lim jarayoni.

Annotatsiya. Maqolada 6-sinf o‘quvchilarida ijodiy fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirish metodikasi o‘rganiladi. Badiiy adabiyotning o‘quvchilarning tanqidiy va kreativ fikrlashini rivojlantirishdagi roli tahlil qilinadi. Tadqiqotda o‘quv jarayonida ijodiy vazifalar, muammoli savollar, rolli o‘yinlar va muhokamalar orqali o‘quvchilarning fantaziya va ijodiy yondashuvlarini oshirish metodlari ko‘rib chiqiladi. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, badiiy adabiyot o‘quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi.

Keywords:
creative thinking, literature, 6th grade, students, creativity, methodology, educational process.

Abstract. The article explores methods for developing creative thinking skills among 6th-grade students. The role of literary works in fostering critical and creative thinking is analyzed. The study examines approaches to enhance students’ imagination and creative abilities through creative tasks, problem-based questions, role-playing activities, and discussions. The results indicate that literary education is an effective tool for cultivating creative thinking in students.

Ключевые слова:
креативное мышление, художественная литература, 6-й класс, учащиеся, творчество, методика, образовательный процесс.

Аннотация. В статье рассматриваются методы формирования креативного мышления у учащихся 6-го класса. Анализируется роль художественной литературы в развитии критического и творческого мышления детей. В исследовании рассматриваются методики активизации воображения и творческого подхода через творческие задания, проблемные вопросы, ролевые игры и дискуссии. Результаты показывают, что художественная литература является эффективным средством развития креативного мышления у школьников.

`

Kirish. Zamonaviy ta’lim jarayonida o‘quvchilarda ijodiy fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirish muhim pedagogik vazifa hisoblanadi. Ijodiy fikrlash – bu shaxsning yangi g‘oyalar yaratish, muammolarni noan’anaviy usullar bilan hal etish va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatidir. Bugungi kunda kreativlik va ijodiy yondashuvlar har bir sohada, xususan, ta’lim, fan, texnologiya va san’at sohalarida katta ahamiyat kasb etmoqda. Shu sababli, boshlang‘ich va o‘rta maktab bosqichlarida o‘quvchilarning ijodiy fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirishning samarali metodikasi pedagoglar uchun dolzarb masala bo‘lib qolmoqda. Badiiy adabiyot bu jarayonda eng samarali vositalardan biri sifatida ko‘riladi. U nafaqat til va nutqni rivojlantiradi, balki o‘quvchilarning fantaziyasini, tasavvur qobiliyatini, tanqidiy fikrlashini va hissiy dunyosini boyitadi. Adabiy asarlar orqali o‘quvchilar muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, syujetlar va qahramonlarning harakatlarini baholash, shuningdek, turli echimlarni ishlab chiqish imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Shu tarzda, badiiy adabiyot o‘quvchilarda ijodiy fikrlashni shakllantirish jarayonining markaziy vositasi sifatida ahamiyat kasb etadi. Tadqiqotning dolzarbligi shundan iboratki, 6-sinf o‘quvchilari rivojlanishning faol bosqichida bo‘lib, bu yoshda ijodiy qobiliyatlarni uyg‘otish va mustahkamlash eng samarali hisoblanadi. Shu bilan birga, ijodiy fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirish metodikasi nafaqat pedagogik bilim va tajribaga, balki maxsus metodik vositalarga ham tayyorlikni talab qiladi. Maqolaning maqsadi – 6-sinf o‘quvchilarida ijodiy fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirishda badiiy adabiyotdan samarali foydalanish usullarini aniqlash va tizimlashtirishdir. Tadqiqot obyekti – 6-sinf o‘quvchilari, predmeti – ijodiy fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirish metodikasi va badiiy adabiyotning ta’lim jarayonidagi roli.

Adabiyotlar tahlili. Ijodiy fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirish masalasi zamonaviy pedagogik nazariyada katta o‘rin tutadi. Pedagoglar va olimlar ijodiy fikrlashni shaxsning yangi g‘oyalarni yaratish, muammolarni noan’anaviy usullarda hal etish va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyati sifatida talqin qiladilar

`

(Тимошенко, 2017; Runco, 2014). Shu nuqtai nazardan, boshlang‘ich va o‘rta maktab yoshidagi o‘quvchilarda kreativlikni rivojlantirishning metodik asoslari alohida o‘rganiladi. Badiiy adabiyot o‘quvchilarda fantaziya, tasavvur va hissiy tafakkur rivojlanishiga yordam beradigan eng samarali vosita sifatida ko‘riladi. Florian (2020) va Hornby (2015) ta’kidlaganidek, adabiy asarlar orqali o‘quvchilar muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, qahramonlarning harakatlarini baholash va turli echimlar ishlab chiqish imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Shu bilan birga, badiiy matnlar o‘quvchilarda mantiqiy fikrlashni, tanqidiy yondashuvni va empatiya ko‘nikmalarini rivojlantiradi, bu esa ijodiy fikrlashni shakllantirishning muhim jihatlaridan biridir. O‘zbekiston olimlari ham badiiy adabiyotning pedagogik salohiyatini tadqiq qilgan. Masalan, А. Юсупов (2018) ijodiy fikrlashni shakllantirish jarayonida she’riyat va hikoyalar asosida o‘quvchilarga muammoli vazifalarni berishning samaradorligini ko‘rsatgan. Shuningdek, Давлетова (2019) badiiy adabiyot orqali o‘quvchilarning fantaziya va tasavvur qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasi bo‘yicha eksperimental tadqiqotlar o‘tkazgan. Chet el tadqiqotlarida ham adabiyot va ijodiy fikrlash o‘rtasidagi bog‘liqlik keng o‘rganilgan. Runco va Acar (2012) ijodiy fikrlashning rivojlanishida o‘quv muhitining, shu jumladan badiiy adabiyotning ahamiyatini ta’kidlaydilar. Ular badiiy matnlarni tahlil qilish, ijodiy yozish va rol o‘yinlari orqali o‘quvchilarning yangi g‘oyalar yaratish qobiliyatini oshirish mumkinligini ko‘rsatgan. Shuningdek, pedagogik adabiyotda ijodiy fikrlashni rivojlantirish metodlarining turli xil bo‘lishi qayd etilgan. Masalan, o‘quvchilarga muammoli savollar berish, situatsion o‘yinlar tashkil qilish, qahramonlar xarakteri va syujetlarni tahlil qilish orqali fantaziya va kreativ qobiliyatlar rivojlantiriladi (Vygotsky, 1978; Torrance, 2008). Bu metodlar ayniqsa 6-sinf o‘quvchilari uchun samarali bo‘lib, ular fikrlash jarayonida mustaqil qaror qabul qilish va ijodiy yondashuvni shakllantirish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Tahlil shuni ko‘rsatadiki, ijodiy fikrlashni shakllantirishda badiiy adabiyotning metodik va pedagogik imkoniyatlari kengdir. U nafaqat o‘quvchilarning fantaziyasini rivojlantiradi, balki tanqidiy fikrlashni, muammoni hal

`

etish qobiliyatini va hissiy intellektni ham oshiradi. Shu sababli, badiiy adabiyot o‘quvchilarda ijodiy fikrlashni rivojlantirishning markaziy vositasi sifatida ahamiyat kasb etadi.

Materiallar va usullar. Tadqiqot 6-sinf o‘quvchilarini qamrab oldi. Empirik ish maktabning 6-sinf sinflarida o‘tkazilib, jami 30 nafar o‘quvchi ishtirok etdi. Tadqiqot materiali sifatida o‘quvchilarning ijodiy ishlarida bajarilgan topshiriqlar, badiiy matnlarni tahlil qilish natijalari, dars jarayonidagi kuzatuvlar va pedagoglarning kuzatuv jurnallari ishlatilgan. Shu bilan birga, o‘quvchilarning ijodiy ishlarini baholash varaqalari ham tadqiqot ma’lumotlari sifatida qamrab olindi. Tadqiqot usullari bir nechta bosqichlarda amalga oshirildi. Eksperimental usul orqali o‘quvchilarga ijodiy vazifalar va badiiy matnlarni tahlil qilish bo‘yicha topshiriqlar berildi va ularning ijodiy fikrlash ko‘nikmalari baholandi. Kuzatish usuli yordamida dars jarayonida o‘quvchilarning faoliyati, muammoli vaziyatlarni hal etish va ijodiy yondashuvlari qayd etildi. Shu bilan birga, ijodiy fikrlashni o‘lchash uchun maxsus testlar va baholash kriteriyalari ishlab chiqildi. Tadqiqot ikki bosqichda olib borildi. Birinchi bosqichda nazariy tayyorgarlik va metodik materiallar tayyorlandi, ikkinchi bosqichda esa amaliy eksperiment o‘tkazildi va natijalar tahlil qilindi. O‘quvchilarga badiiy adabiyot namunalarini o‘qish, qahramonlar xarakteri va syujetlarini tahlil qilish, shuningdek muammoli vazifalarni ijodiy yondashuv bilan bajarish topshiriqlari berildi. Bundan tashqari, tadqiqotda pedagogik yondashuv sifatida muammoli o‘qitish, rolli o‘yinlar, kreativ yozuv mashqlari va guruh muhokamalari qo‘llanildi. Bu usullar o‘quvchilarning fantaziya, tasavvur va ijodiy fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qildi. Empirik natijalar o‘quvchilarning ijodiy faoliyati va kreativlik ko‘rsatkichlarini aniqlash imkonini berdi.

Jadval 1. 6-sinf o‘quvchilarida ijodiy fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirishdagi badiiy adabiyotning roli

`

Aspektlar	Tavsif	Misollar / Faoliyatlar
Fantaziya va tasavvur	O‘quvchilarning yangi g‘oyalar yaratish qobiliyatini rivojlantirish	Hikoyalarni tasavvur qilish, syujetlarni yaratish
Tanqidiy fikrlash	Muammoli vaziyatlarni tahlil qilish va baholash	Qahramonlar xarakterini tahlil qilish, savollarga javob berish
Kreativ yozuv	O‘quvchilarning o‘z fikrini yozma ifoda qilish qobiliyatini oshirish	Ijodiy insholar, hikoya yoki she’r yozish
Muammoli vazifalarni hal qilish	Original yechimlar ishlab chiqish qobiliyati	Muammoni turli usullar bilan hal qilish topshiriqlari
Guruh ishlari	Hamkasblar bilan fikr almashish va ijodiy yondashuvlarni rivojlantirish	Guruh muhokamalari, rolli o‘yinlar

Tadqiqotda taqdim etilgan ikki jadval o‘quvchilarda ijodiy fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirish jarayonini tizimli ko‘rsatadi. Jadval 1 6-sinf o‘quvchilarida badiiy adabiyot orqali ijodiy fikrlashni rivojlantirishning asosiy yo‘nalishlarini ta’kidlaydi. Unda fantaziya va tasavvur, tanqidiy fikrlash, kreativ yozuv, muammoli vazifalarni hal qilish va guruh ishlari kabi asosiy aspektlar keltirilgan. Har bir yo‘nalish uchun tavsif va amaliy misollar berilgan bo‘lib, bu jadval o‘quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini shakllantirishda badiiy adabiyotning ahamiyatini aniq ko‘rsatadi.

Jadval 2. Ijodiy fikrlashni shakllantirish metodikasi va uning samaradorligi (6-sinf misolida)

Metod / Vosita	Maqsad	Samaradorlik / Natija
Ijodiy vazifalar	Fantaziya va tasavvurni rivojlantirish	O‘quvchilar yangi g‘oyalar ishlab chiqishdi

`

Metod / Vosita	Maqsad	Samaradorlik / Natija
Muammoli savollar	Tanqidiy va mantiqiy fikrlashni rivojlantirish	Muammoli vaziyatlarni tahlil qilish koʻnikmalari oshdi
Rolli oʻyinlar	Guruhda ijodiy fikrlash va hamkorlikni rivojlantirish	Oʻquvchilar bir-birining gʻoyalarini baholash va qoʻllashni oʻrgandilar
Kreativ yozuv mashqlari	Fikrni yozma shaklda ifodalash koʻnikmalarini oshirish	Ijodiy insholar va hikoyalar orqali fikr ifodasi yaxshilandi
Guruh muhokamalari	Muammolarni turli yondashuvlar bilan hal qilishni ragʻbatlantirish	Original yechimlar va kreativ qaror qabul qilish koʻnikmalari mustahkamlandi

Jadval 2 esa ijodiy fikrlashni shakllantirish metodikasi va uning samaradorligini tizimli koʻrsatadi. Bu jadvalda ijodiy vazifalar, muammoli savollar, rolli oʻyinlar, kreativ yozuv mashqlari va guruh muhokamalari kabi metodlar, ularning maqsadi va natijalari keltirilgan. Jadval metodlarning amaliy qoʻllanilishi va 6-sinf oʻquvchilarida ijodiy fikrlash koʻnikmalarini rivojlantirishdagi samaradorligini koʻrsatadi. Umuman olganda, ikkala jadval birgalikda oʻquvchilarda ijodiy fikrlashni rivojlantirish jarayonini tushuntirish, metod va faoliyatlar orqali natijalarni baholashga xizmat qiladi. Jadvaldagi tavsiflar tadqiqotning nazariy va amaliy asoslarini mustahkamlaydi hamda pedagoglar uchun metodik tavsiyalar ishlab chiqishda foydali boʻladi.

Tadqiqot muhokamasi. Tadqiqot natijalari shuni koʻrsatdiki, 6-sinf oʻquvchilari badiiy adabiyot asosida ijodiy vazifalarni bajarishda sezilarli darajada kreativ fikrlash koʻnikmalarini rivojlantirdilar. Eksperiment davomida oʻquvchilarning fantaziya va tasavvur qobiliyati, muammoli vaziyatlarni hal etish va qahramonlar xarakterini tahlil qilish koʻnikmalari yaxshilandi. Shu bilan birga, ijodiy yozuv mashqlari va rolli oʻyinlar orqali oʻquvchilar mustaqil fikrlashni va original yechimlar ishlab chiqishni oʻrganishdi. Kuzatuv natijalari koʻrsatdiki,

`

o‘quvchilarning ijodiy faoliyati guruh muhokamalari va muammoli savollar bilan yanada rivojlantirildi. Guruh ishlarida o‘quvchilar bir-birining g‘oyalarini baholash, tahlil qilish va takliflar bilan to‘ldirish orqali ijodiy fikrlash ko‘nikmalarini mustahkamlashdi. Bu esa badiiy adabiyotning ijodiy fikrlashni shakllantirishdagi samaradorligini tasdiqlaydi. Test natijalari va baholash varaqalari tahlili shuni ko‘rsatdiki, eksperimentdan oldin o‘quvchilarning ijodiy ko‘rsatkichlari past bo‘lgan bo‘lsa, tajriba jarayonida ular sezilarli darajada oshdi. Masalan, o‘quvchilarning muammoli vazifalarni hal etish va yangi g‘oyalar ishlab chiqish ko‘rsatkichlari o‘rtacha 25–30% ga yaxshilandi. Bu natijalar badiiy adabiyot va ijodiy metodlarning ta’lim jarayonida qo‘llanishi samaradorligini tasdiqlaydi. Shuningdek, tadqiqot davomida pedagoglarning kuzatuvlari shuni ko‘rsatdiki, o‘quvchilar ijodiy yondashuvni mustaqil ishlash va guruhda faol ishtirok etishda o‘zlashtirdilar. Badiiy matnlarni tahlil qilish va ijodiy topshiriqlarni bajarish jarayonida o‘quvchilar yangi qarashlarni ishlab chiqish, tasavvur va fantaziyani kengaytirish hamda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish imkoniyatiga ega bo‘ldilar. Muhokama natijalari shuni ko‘rsatdiki, badiiy adabiyot nafaqat o‘quvchilarning ijodiy fikrlash ko‘nikmalarini shakllantiradi, balki ularni mustaqil qaror qabul qilish, tahlil va baholash, hamda muammoli vaziyatlarda ijodiy yechimlar topishga o‘rgatadi.

Xulosa. O‘tkazilgan tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, badiiy adabiyot 6-sinf o‘quvchilarida ijodiy fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirishning samarali vositasi hisoblanadi. Eksperiment natijalari ijodiy vazifalar, muammoli savollar, rolli o‘yinlar va guruh muhokamalari orqali o‘quvchilarning fantaziya, tasavvur va kreativlik ko‘nikmalarini sezilarli darajada rivojlantirish mumkinligini tasdiqladi. Tadqiqot davomida o‘quvchilarning ijodiy yondashuvi, mustaqil fikrlash va muammoli vaziyatlarda original yechimlar topish qobiliyati yaxshilandi. Shuningdek, guruh ishlarida o‘zaro fikr almashish va tanqidiy yondashuvni rivojlantirish orqali ijodiy fikrlashni mustahkamlash mumkinligi aniqlandi. Badiiy adabiyotning ijodiy fikrlashni shakllantirishdagi samaradorligi pedagoglarning metodik mahorati va dars

`

jarayonida individual yondashuvga bog‘liq. Shu sababli, ta’lim jarayonida adabiyot darslarini ijodiy topshiriqlar va interaktiv usullar bilan boyitish muhim ahamiyatga ega. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, 6-sinf o‘quvchilarida ijodiy fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirishda badiiy adabiyot asosidagi metodlar samarali va pedagogik jihatdan ishonchli vosita hisoblanadi. Ushbu tadqiqot natijalari pedagoglar uchun konkret metodik tavsiyalar ishlab chiqish va dars jarayonida ijodiy yondashuvlarni samarali qo‘llash imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Тимошенко, А. (2017). Педагогика творческого мышления. Москва: Просвещение.

2. Runco, M. (2014). Creativity: Theories and Themes. Academic Press.

3. Florian, L. (2020). Inclusive pedagogy in action. Sage Publications.

4. Hornby, G. (2015). Inclusive education for children with special needs: Theory, policy and practice. Springer.

5. А. Юсупов. (2018). Развитие творческого мышления у школьников через художественную литературу. Ташкент: УзРИНПО.

6. Давлетова, Л. (2019). Методика формирования творческого мышления через литературу в начальной школе. Педагогика, 3, 45–52.

7. Runco, M., & Acar, S. (2012). Divergent thinking as an indicator of creative potential. Creativity Research Journal, 24(1), 66–75.

8. Vygotsky, L. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press.

`